

Emoční postoje a děje v kontextu problematiky sekt a nových náboženským hnutí

Návrh tématu dialogu ke *Krátkému vzdělávacímu programu – Cesty sebepoznání* v rámci letošních dvanáctých *Dnů duševního zdraví* v Caminu Vsetín.

(12. 10. – 14. 10. 2021)

„Doba je zlá, nejistá...“ když si lidé za života teologa a filosofa svatého Aurelia Augustina (354–430) stěžovali plní emocí, že je zlá doba, odpovídal jim dotazem: „Jaká doba? Ta doba jsme my, lidé, jací budeme my, taková bude i doba.“ Tak je tomu i dnes.

Okolnosti, regule a společenské požadavky či tlaky, ve kterých žijeme, mnohdy mohou však naše emotivní vnímání reality ovlivnit natolik, že se nám v emoci obav jeví jako sebezáchovné, určující a nezbytné, pro nás příznivé, vystoupit z povinností, které máme zvládat a nedaří se nám to bez příkoří a přílišného výdeje životní energie - *elanu vital*. Podstatu lidské existence lze nalézat v jednoznačné, určené a nedělitelné odpovědnosti, svobodě v rozhodování každého jedince, každého člověka za vlastní život, neustálém hledání, upevňování smyslu života, tedy logos (λόγος) .

Je-li však vůle člověka ke smyslu bytí narušena, zmařena, může být kompenzována vůlí k moci, k penězům nebo k libosti. Jindy však zase vzniká existenční frustrace, která může vyústit v noogenní neurózu. Noogenní neurózy mají původ v *noos - nous* (νοῦς) ve významu *lidský duch*. Přesto, že prožíváme sociální blaho, může se dostavit frustrace, tzv. nedělní neuróza, či dokonce nuda, prázdnota, únava a omrzelost životem v pojetí „*smrtelné nemoci*“ (*horror vacui, taedium vitae*).

Noogenní neurózy pramení v konfliktech mezi jednotlivými hodnotami, v morálních konfliktech (duchovních problémech).

Člověk k životu potřebuje *noodynamiku* - napětí mezi smyslem jeho života a jeho úsilím o toto naplnění.

Jestliže se ze života začne vytrácet základní otázka, která zní: „Jaký smysl chci dát svému životu?“

Nebo základní přesvědčení, které je, že: „ Život má jedinečný smysl za všech, i nepříznivých okolností, je naší povinností nalézat vůli ke smyslu, k jeho naplnění“.

Či základní pravidla, která zní principiálně takto: „Člověk není tím, kdo klade životu otázky, nýbrž je tím, komu život klade otázky“

„Kdo má proč žít, dovede snést každý životní způsob, kdo zná smysl svého bytí, ten je také nejlépe schopen překonávat všechny obtíže“, pak může nastat etapa, ve které se uchylujeme j jiným, příznivě znějícím, komfortnějším a jistotu slibujícím nabídkám řešení *existenciální prázdnoty*.

Pokud tedy dlouhodoběji na tato životní tázání, pravidla neodpovídáme, pak se může jako přirozená reakce následně objevit existenciální pochybnost, hluboké znejistění a mnohdy i zoufalství jako výrazné *emoční oslabení*, onemocnění při hledání smyslu bytí, ukotvení v životě, v hodnotách.

Zde se poté mnohdy naskýtají i jiné cesty, jak se zabezpečit i emočně před dotírajícím světem, plným nebezpečí, nepochopení, nejistot, světem, v němž chybí potřebná dávka a kvalita spolupatřičnosti, přátelství, struktury, režimu, hranic a vedení.

Jestliže je k tomu dále také v psychické výbavě, danosti a hodnotovém, motivačním či etickém nastavení člověka rovněž zvýšená predispozice k:

- hyperkonformitě - což je vlastně nadměrná přizpůsobivost až závislost na mínění a názorech majority,

- hypersociabilitě - jedná se zde o hlavně maximální a to až úzkostné úsilí o optimální vztahy s ostatními lidmi, často s navýšenou přizpůsobivostí, doplněnou rovněž snahou o vyhýbání se všem konfliktům, s minimalizovanou, málo uplatněnou asertivitou,
- hypersubmisivité –tedy k extrémně zvýšené podřídivosti, submisivitě,

poté se jako jedno z řešení nalezení úlevy může jevit členství v některé organizaci, která tyto potřeby slibuje zajistit, saturovat, obnovit a *emočně zasytit*.

Vyžaduje to však vždy určitým způsobem povolit okolí a sami v sobě upozadit, umenšit a nivelizovat to, co již od antiky určuje a vytváří naši jedinečnost a jen snaha tuto danost pojmenovat, například skrze definování, že jsme každý sám sebou: *persona, osobnost, individualita, integrita, autenticita, komplexita, originalita, jedinečnost, existence, bytí či bytnost, entita, svébytnost, neopakovatelnost, kreatura*, mnohdy také je užito k určení pojmu *charakter* (převzato z řeckého *χαρακτήρ*, tedy *rytina, to, co jev nás „vyryto“*), či *temperament* je obtížná a nejednoznačná.

Pokud tedy jsme připraveni a ochotni přistoupit na to, že již nadále nepotřebujeme či nechceme být zcela „in-dividuální“, tedy „ne-dělitelní“ ve smyslu dobrovolného přijetí pravidel skupiny, pak se rozevírá opravdu pestrá nabídka jednak běžných sociálních skupin, společenství, zájmových sdružení, spolků a jiných druhů, stylů setkávání, založených na bázi tolerance, vstřícnosti, dobrovolnosti a vzájemného respektu a hlavně – obohacování ve smyslu sociálním a mravním, emoční sycení.

Funkčním a také efektivním příkladem komunitního uskupení, sociálního společenství, jak jsme plně přesvědčeni na základě výsledků odborné práce, je psychosociální rehabilitace Camino Vsetín. Pro možnost zřetelnější komparace uvádím několik

principů spolupráce s klienty v režimu tzv. *transdisciplinárního přístupu*. Camino má ve svém názvu uvedeno, že se jedná ve svém principu o spolupráci na cestě pro lidi s duševním onemocněním a tím rovněž zdůvodňuje svůj název.

Historie, vývoj Camina jako služby trvá již více než deset let a při hledání svého postavení procházela tato sociální služba etapizací, kvalitativními změnami jednak personálními, ale také náhledovými a potřebou sledovat vývoj společenský i odborný v rámci zákonných norem, Reformy psychiatrické péče ve snaze o co největší a pro klienty nejvýhodnější propojení s cíli a současnými trendy reformy psychiatrie stanovené souběhu s odbornými požadavky MPSV (Ministerstva práce a sociálních věcí) i MZ (Ministerstva zdravotnictví).

Dále trvá snaha uplatnit v praxi princip deinstitucionalizace, transformačního dění a tím ustanovování nových trendů s ohledem na potřeby těch lidí, kteří přicházejí do služby psychosociální rehabilitace a jsou ochotni zde postupně svěřit své niterné, intimní problémy s důvěrou, že jim bude v co největším možném rozsahu nabídnuta kvalifikovaná, odborná a rovněž i v lidském rozměru přijatelná nabídka spolupráce a pomoci.

Kvalitní pomoc se odvíjí v první řadě od rozdělení kompetencí v týmu a v neposlední řadě důrazu na kvalifikační předpoklady jeho členů a hloubku vzájemné spolupráce, nastavení, motivace, atmosféry důvěry uvnitř týmu, která je zřetelná a čitelná i pro klienty a nezbytného vytváření vlastní osobité filosofie Camina.

Na tomto kontinuálním úkolu se podílí každý člen týmu svojí osobností, individualitou, kreativitou, schopností otevřené komunikace, dialogu a kritického, nezávislého, odvážného, inovativního myšlení, což je v poměrně málopočetném kolektivu odborníků (v současnosti jedenáct členů týmu) nezbytné.

Foto: Tým Camina Vsetín 2021

Profesně definováno a náplní práce rozlišeno, přesto ve velmi těsné, prolínající se spolupráci jsou v týmu ustanoveny pozice sociálních pracovníků, dále pak pracovníků v sociálních službách tedy odborných aktivizátorů v různých programech, existenciální konciliátor a lektor, intervizor a podle možností peer pracovníci.

V širším týmu je dále kněz pro zajištění duchovní podpory klientů, pastorační asistentka pro totéž zaměření, četní externí spolupracovníci, naši kolegové a přátelé z oblastí psychologie, psychiatrie, filosofie, sociologie. Dále odborníci, kteří v rámci osvětových programů – *Dnů duševního zdraví* – konají přednášky, pro pracovníky a klienty, rodiny a rovněž pro veřejnost

Důsledně je vyžadována co největší zastupitelnost členů týmu při současném zachování osobitosti a vlastního, čitelného, zřetelného, stabilního přístupu a náhledu, což je samotnou

podstatou, zárukou vývoje a udržitelnosti kvality činností, aktivit, které psychosociální rehabilitace vyžaduje.

Velmi důležitým prvkem mozaiky týmu je plnoprávné, respektované a hodnocené začlenění pozice peer asistenta, konzultanta - člověka s vlastní, současně žitou nebo historickou zkušeností s duševní nemocí, jinakostí do každodenní práce. Pokud se tato ne jednoduší, náročná implementace podaří, je zde vybudována velmi podstatná možnost daleko hlubšího porozumění, přirozeného prostupu a snazší, otevřenější komunikace mezi členy týmu a klientskou částí Camina.

Podstatné dění je možno definovat s akceptovanou důvěrou, že neexistuje nic, co by člověku neumožňovalo lépe překonávat obtíže, než bytostné, obnovené a ustálené vědomí, že pracuje na nějakém, pro něj jedinečném a smysluplném úkolu. Posláním psychosociální rehabilitace Camino je tedy primárně poskytovat pomoc a podporu dospělým lidem s duševním onemocněním, kteří mají v důsledku svého onemocnění potíže se začleněním se do každodenního života, a zvládáním různých situací, které jsou pro zdravého člověka běžné. Respektujeme jedinečnost každého člověka, k jeho potřebám přistupujeme individuálně a s ohledem na jeho celkovou životní situaci. Usilujeme o udržení nebo zvyšování kvality života našich uživatelů.

Obecně každá organizace, má-li mít její činnost nějaký smysl (efektivitu) je povinna ve svém vnitřním režimu, ústrojenství, instrumentech, zacílení mít své osobité, originální, unikátní klima, *milieu* a rovněž žitou filosofii, která nabídne a umožní každému z účastníků při participaci, osobním vkladu, zaujetí na společném díle nalézt svůj podíl *zodpovědnosti a uspokojení*.

Psychosociální rehabilitace Camino působí jako společenství lidí, kteří se ve vzájemnosti snaží o definování, ověření, ustálení a využití všech dostupných, oprávněných způsobů, metod jak přispět, dosáhnout a stabilizovat co největší rozsah úlevy v těch problémech a omezeních, které přináší duševní nemoc,

psychická nepohoda. Camino také průběžně hledá a nalézá vlastní, přirozenou a přiměřenou cestu k vytvoření a stálému udržování odpovídajícího prostředí.

Krédo:

Člověk je bytost hledající smysl, logos života a nabídnout, poskytnout člověku pomoc v jeho osobním hledání jedinečného smyslu je základní náplní činnosti psychosociální rehabilitace Camino s vědomím, že smysl je nutné najít, ale nedá se přidělit či vytvořit zvenku.

Souběžně a v kontrastu se záměry Camina mnoha dalších organizací však je zde i narůstající a inovovaná, profesně vycizelovaná pozvánka přístupu k fenoménu, zvaného obecně sekty, či nová náboženská, mnohdy i politická a ekonomická hnutí. Zde platí většinou vlastní, poměrně přísná a jednoznačně určená pravidla hry, principy, aspekty.

Po roce 1989 se v České republice objevilo mnoho těchto organizací, společenství, jak je nazývají naše zákony. Samy si však většinou říkají církve. Lidé o nich často obecně hovoří jako o sektách. Málokdo z nás je schopen předem říct, být si jistý, že se ho působení, vliv a nabídka sekt netýká, vždyť členy sekt jsou velmi často zodpovědní, citliví, společenšší, inteligentní a vzdělaní lidé, kteří se pod tlakem okolností, mnohdy hraničních a zlomových okolností dostali do nějaké obtížné životní situace, krize a prostřednictvím sekty z ní hledají další, jiný, zřetelný smysl bytí. Je to však mnohdy falešná, velmi nejistá cesta, která může mít trvalé následky na hodnotovém nastavení člověka a na jeho *emoční výbavě*. Samotné pojmenování *emoce* zřejmě vychází z latinského slova *movere, exmovere* (hýbat nebo pohybovat se, čili vyjádřit vnitřní prožitek navenek). Pokud se tedy necháme inspirovat filosofií, mimo jiné dva tisíce let starým výrokiem filosofa Epiktéta, že: „*Lidi nevyvedou z míry samotné věci, ale názory na ně*“ tedy reálným pohledem, že naši emoční reakci nezpůsobuje událost samotná, ale spíše naše postoje a názory na ni. Musíme tedy

nejprve změnit emoce, abychom mohli změnit myšlení. Lidé jsou většinou konstruktivisté, kteří se nejen nechají vyvádět z klidu, rovnováhy, stability vnějšími vlivy, dokonce mnohdy sami významně a nevědomky přispívají ke vzniku, podržení, fixaci svého nefunkčního, zátěžového myšlení, chování, emocí a vztahů, což může mnohdy přejít do patologické podoby.

Co tedy však vlastně sekty a nová náboženská hnutí jsou, jakými metodami získávají své stoupence, co nabízejí a co je jejich záměrem.

Sekty zcela určitě nejsou žádným novým sociálním ani náboženským fenoménem, existují už více než dvě tisíciletí. Sekta – Σέχτα, αίρεσις (*haíresis*), sectæ, název je odvozen od latinského slova *sequí* (sledovat, pro-následovat) nebo také *secta* (směrnice, disciplína, politická strana). Sektou je povětšinou míněno, nazýváno odštěpení od větší, majoritní náboženské společnosti či víry a obvykle toto pojmenování vyjadřuje pejorativní označení skupiny, která se nově profiluje a alespoň v počátku působení není přijímána ani veřejností ani společnostmi.

Sekty existují sociologicko - historicko – geograficky obecně při všech velkých světových náboženstvích a společnostech. Základní rozlišovací moment, měřítko hodnocení většinou poskytuje odpověď na otázku, jak se která sociální skupina, která má svá vnitřní pravidla, regule vystavěna spirituálně vlastně doopravdy chová ke svým jednotlivým členům. Pokud jsou příslušníci tohoto společenství oklamáváni, manipulováni, emočně vydírání, navádění k až nekritické, rigidní poslušnosti a k závislosti – což může v extrémních případech znamenat ohrožení zdraví a života – může být takovéto společenství uznáno jako škodlivé a nebezpečné. Takové sociální skupiny, které vy- zneužívají své členy a příznivce bývají oprávněně označovány termínem *sekta*.

Atributy, rysy, pravidla typická pro sekty bývají často tyto:

- vydělení z majoritní společnosti, oponentura běžnému reálnému světu a jeho hodnotám
- výjimečnost postojů, náhledů i sociálního začlenění
- umožnění konverze, nového počátku
- dobrovolnost členství na základě vlastního rozhodnutí
- duchovní a fyzické znovuzrození, revitalizace
- asketické, etické pojetí bytí

Novým členům jsou často nabízeny velmi intenzivní, neotřelé a hluboké spirituální zkušenosti, mající základ v přesvědčení:

- že jednoznačně patří k vyvoleným
- jsou vedeni a setkávají se s prorokem
- mohou získat zázračné uzdravení a velké emocionální prožitky

Sekty vznikají, participují a rozvíjejí se především v dobách společenské nejistoty, zvrátů a dezorientace, protože poskytují přehlednou jistotu, pravidla v komplikovaném světě. K náboru nových členů se často využívají marketingově ověřené postupy:

- vzbuzení sympatie a vyvolání patřičného dojmu opravdového, hlubokého zájmu, okouzlení novým životem
- uvedení do principu – „nikdy se neobhajujte, ani nepochybujte“
- udržování stálé pozornosti, argumentace

Po úspěšném přesvědčení zájemce sekta nováčka většinou zahrne přízní, láskou a pocitem, že „konečně někam patří“. Sekta se tak prezentuje jako přívětivější a chápavější „rodina“ než rodina skutečná. Nově příchozím slibuje zejména jistotu a porozumění.

Tento krátký text má sloužit pouze k ustanovení tématu pro diskusi v rámci *Krátkého vzdělávacího programu* na letošních *Dnech duševního zdraví* (viz. plakát níže). Zároveň bude využit jako výchozí platforma k modelové, přesto však zcela funkční ukázce jednoho ze stabilních vzdělávacích programů v Caminu:

Tematického setkání

Tato společná aktivita tvoří základ myšlenkového sdílení, je zde vytvořen zcela jedinečný prostor pro vyučení se v disputaci, toleranci, vnímání, obnovování a také objevování nového nebo zapomenutého, atrofovaného myšlení. Jednoznačně v sobě ukrývá neodbytnou lidskou potřebu po vzájemném setkávání se a společné snaze o hledání řešení problémů, které nám život přiděluje. Témata na setkáních jsou povětšinou dohodnuta s předstihem, rovněž se však stává a je akceptováno, že vyplynou z momentálních potřeb zúčastněných.

Vzájemné diskutování na těchto setkáních je omezeno pouze dosažitelnou tolerancí respektem k názorům druhých. Rozmanitost, bohatost, individualita náhledů se rovněž odráží ve výroku svatého Tomáše Akvinského: „*Timeo hominem unius libri*“ (Bojím se člověka, který přečetl jen jednu knihu). Filosofické pozadí má jediný záměr – naplnit opravdově a prakticky lásku k moudrosti a tak doznávat úlevy v tom, co těžkého právě prožíváme. Diskuse jsou vedeny s cílem pojmout osobnost, individualitu člověka s přihlédnutím ke všem jeho dimenzím, tedy biologické, psychické, sociální a duchovní – spirituální a jejich rozvoje. Hlavními tématy setkávání jsou etika, zodpovědnost, svoboda člověka, pocity viny a vina, fenomény utrpení a smrti, problematika důležitosti odpuštění etc., která jsou propojena základní lidskou potřebou – hledáním a upevněním smyslu bytí a naplňováním přirozené potřeby hledání a nalézání odpovědí na otázky kladené životem v každodennosti. Základem práce s klienty je existenciální pojetí

života a uvádění tohoto pohledu do reality, hledání a využití všech potencií, které lze k úlevě v zátěžových či hraničních životních situacích využít.

Při *Tematických setkáních* jsou tak naplňovány potřeby, ke kterým profesor Radim Palouš vybízí ve své práci *Homo educandus: filosofické základy teorie výchovy*. (Výběr z textu).

„Dialog neboli rozhovor není dán pouhou přítomností rozprávějících účastníků. Co vlastně takový dialog vyžaduje? Společné pobývání je nepochybně vcelku velmi působivé, i když se nemluví. Řeč je ovšem důležitým komunikačním nástrojem v prostředí, v němž se odehrává vědomá komunikace. Ti, kteří hledají ve vzájemné řeči *smysl*, dialogizují“.

Věříme tedy, že v rámci setkávání na *Dnech duševního zdraví* v Caminu a to nejen na *Krátkém vzdělávacím programu – Cesty sebepoznání*, budeme mít možnost, chuť a čas se věnovat tomu, co vždy, již od dávnověku lidstvo posouvalo vpřed, mnohdy nenápadně, často i s neúspěchy – společnému přemýšlení.

Stále se totiž ocitáme ve stejném dilematu, potřebě – jak nalézat kvalitu, opravdovost, luciditu, *illūminātiō* (o-světlení), zodpovědnost – tedy pravdivé, ověřitelné odpovídání na otázky, které jsou životem kladeny versus vše, co lze nazvat nekvalitní, *quasi*, *pseudo*, chybné. Vědět, znát tedy znamená jednak plné přesvědčení, důvěru o sdělovaném, prokazovaném a tedy mít potenciál i instrumentaci k přesvědčení sebe sama i okolí o oprávněnosti - „*scientia est potentia*“, kde *potentia* neznámá však pouze moc, ale rovněž kapacitu vědění, oporu a sílu ve znalostech. Pak je nanejvýš pravděpodobné, že budeme mít zároveň nadhled i vhléd do tématu, užívat kritického myšlení. Platí však stále, že myšlenka je vzácnost a pokud už se dostaví, je třeba o ni pečovat.

Těšíme se na vás. Jiří Adamec, PhDr. Miro J. Kadlubiec a tým Camina Vsetín.

12. 10. – 14. 10. 2021

Vsetín a Valašské Klobouky

XII. ročník

DNY DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ

Osvětová a destigmatizační akce na podporu lidí se zkušeností s duševním onemocněním.

12. 10. 2021

CESTY SEBEPOZNÁNÍ - KRÁTKÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

Přednáší: Jiří Adamec, PhDr. Mgr. Miro J. Kadlubiec

10:00 – 14:30 hod

Vsetín, MUDr. Fr. Sovy 61

/za nepříznivé epidemiologické situace připravena online verze/

Témata:

- a) osobnost ve světle duševního zdraví a nemoci (možnosti individuální prevence)
- b) ukázky práce s testem – Rorschach (intuitivní verze), dotazníkový neklinický test kvality spánku a duševního zdraví, projektivní technika – spontánní kresba (vyhodnocení na místě)
- c) průvodce empatií pro zvládnutí komunikace s duševně nemocným v rodině
- d) problematika sekt a nových náboženských hnutí
- e) představení publikace Emoce a postoje, vydané k příležitosti Dnů duševního zdraví 2021

Účastníci programu získají doklad o absolvování programu.

13. 10. 2021

DEN OTEVŘENÝCH DVEŘÍ Camino Vsetín a Valašské Klobouky

10:00 – 14:00 hod

Vsetín, MUDr. Fr. Sovy 61

Valašské Klobouky, Krátká 798

/za nepříznivé epidemiologické situace možnost virtuální prohlídky/

14. 10. 2021

MULTIDISCIPLINÁRNÍ SETKÁNÍ ODBORNÍKŮ Z OBLASTI DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ

PhDr. Mgr. Miro J. Kadlubiec a tým Camino

15:00 – 16:00 hod

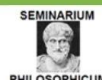
Vsetín, MUDr. Fr. Sovy 61

Téma: Zamyšlení nad případy dobré praxe

Pořadatelé:

Podpořili nás:

Doporučená literatura k tématu – stručný výběr:

- Kolektiv autorů: Malý slovník sekt. Kostelní Vydří 1998
- NOVOTNÝ, Tomáš: Mormoni a Děti boží. Praha 1998
- PARTRIDGE, Christopher (ed.): Encyklopedie nových náboženství. Nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita. Editor českého vydání: Zdeněk Vojtíšek. Praha 2006
- ZWEIG, Stefan: Léčení duchem. Praha 1981
- FRANKL, Viktor Emil: Léčba smyslem. Praha 2021

EMOCE A POSTOJE

**CAMINO – VSETÍN
PSYCHOSOCIÁLNÍ REHABILITACE
DVANÁCTÝ ROČNÍK DNŮ DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ
POŘÁDANÝCH 12. 10. – 14. 10. 2021**

Adamec Jiří - Filosofický seminář - Katedra teorie

Neprodejný výtisk.

2021

A6, 100 výtisků

ISBN 978-80-87234-116-X